

Gogol je s svojo satiro napovedal boj oficijelni Rusiji in drugi njegovi nasledniki so ga nadlegovali. Ostra kritika, zavita v satiro romana, je bilo glavno orožje ruskih svobodomiselnih slojev zoper birokratični pritisk. Marsikateremu pisatelju je povzročil pregnanstvo ali ječo, toda slednjic se je pa vendar pričela rušiti stara trdnjava.

Dasiravno je pa Gogol tako ostro bičal birokratično rusko korupcijo, vendar ni bil on nikakor revolucioner, niti ne konstitucijalec po naših pojmih, ampak Rus, ki je prisegal na „samoderžavje“ in bil globoko veren. Popotovanje v sveto deželo je naredilo nanj silen vtis; v poznejših letih je živel kot asket, postal mistik, trpinčil svoje telo z bičanjem in na drugačne načine, kar je pa skrbno prikrival svojim tovarišem, in drugi del svojega največjega dela, slavnega romana „Mrtve duše“ je sežgal pred svojo smrtjo najbrže tudi iz asketičnega motiva, da bi Bogu doprinesel dragoceno žrtev. Največji

narodih, pri Rusih (biline) in pri Jugoslovanih, zlasti pri mohamedancih.

Kateri so torej pogoji za existenco narodne epske pesmi? Predvsem je treba zgodovinskih dogodkov, ki sežejo v dušo vsega naroda. In v Bosni sta trčili obe veri, katoliška in mohamedanska, druga ob drugo, vsa zgodovina je nepretrgana vrsta verskih bojev. V teh bojih je prestopilo skoro vse plemstvo k islamu. Obdržalo pa je stare običaje in ljubezen do domovine. Oni so bili svobodni rod v deželi, ki se je potepal po bojih, živel brez skrbi v slavi in moči, raja pa je obdelovala polje za svojo gospodo. Ob zabavah in slovesnih prilikah pa so jim pevci prepevali o junakih, ki so se odlikovali v bojih zoper gjavre, o lepoti devojk itd.

Pevci so nekateri iz poklica, drugi zaradi zaslužka, kajti bogati age in begi sijajno obdare onega, ki jim poje po volji. Za šest tednov je dal neki beg svojemu pevcu dva vola in

POGLED NA CARIGRAD IZ ZLATEGA ROGA

portugalski pesnik Camoens je v zobeh držal svojo epopejo Luzijado ter tako plaval k bregu, ko se je ladja razbila, in bil pripravljen umreti rajši sam, da le reši svoje delo, Gogol je pa pred smrtjo sežgal svoje najlepše delo, da bi Bogu prinesel žrtev za svojo dušo.

Dr. L. L.

○●●○

O epični pesmi bosenskih mohamedancev je podal vseuč. prof. Murko zanimiv informativen članek.¹ Doslej so bile znane olikanemu svetu le srbske narodne pesmi, ki jih je zbral Vuk St. Karadžić, o živi epiki v Hrvaški in Bosni se ni mnogo vedelo, dokler ni izdala Matica Hrvatska pod redakcijo dr. Luke Marjanovića Hrvatskih narodnih pesmi. (3. in 4. zvezek: Junačke pjesme muhamedovske.) Medtem ko je življenjska sila narodne epike že povsod prenehala, vidimo skoro pred svojimi očmi njeno življenje pri slovanskih

pet cekinov. Zato mnogi popuste kmetije in gredo popevat, ko so se navadili kakih dvajset pesmi, od katerih imajo vsak dan eno pripravljeno. — Pesmi obsegajo včasih do 3000 verzov.

Toda kako si je mogoče zapomniti tako množino? Omeniti je treba, da si pevec zapomni le dejanje dogodka, katerega okraši z onimi poetičnimi podobami, ki jih je vajen. Te trope in figure so pa splošna narodova last, kajti jezik je tudi v navadnem življenju poln pesniških podob. Saj je vsak že slišal one ljudi, kako konsekventno se poslužujejo istih pridevkov: Sinje more, črne oči itd. To je vedno v naivni dobi razvoja, ko narod pozna samo lepoto in ne ironije. Pevci so pa kolikortoliko tudi pesniki, kajti ves narod ne poje, kakor se je večkrat mislilo o narodni pesmi: tudi narodna pesem je individualna. Tradicija, pevčevi doživljaji, vse to je združeno v pesmi. Tako so pesniki tudi specialisti v svoji stroki: eden zna dobro devovke opevati, drugi sedlanje junakovega šarca, tretji junaka v orožju.

¹ Zeitschrift des Vereins für Volkskunde in Berlin, Heft 1., 1909.

Pesmi prednašajo na tamburici, ne na goslih kot srbski guslarji. Prvih sto verzov gre počasi, slovesno kot mohamedanski obredi, potem pa tako hitro, da se jim komaj sledi.

ABD UL HAMID
turški sultan

Niti najizurjenejši steno-
graf ni mogel dohajati, ko so
v Zagrebu zapisovali pesmi
pod vodstvom dr. Marjano-
vića. Bilo je devet pevcev, ki
so jih v ta namen povabili iz
Bosne. Pri dolgih pesmih se
pevec utruji, da mu pot cur-
koma teče po licu.

Starost pesmi se pozna
iz vsebine. Opevajo se boji
iz XVII. stoletja. Toda histo-
rična podlaga je bolj v ozadju,
v ospredju so junaki in nji-
hovo sovraštvo do druge vere.
Celih vojsk se ne popisuje,
ampak posamezni dvoboji ju-

nakov, kakor tudi Homer opeva le junake, ki premorejo več kot cele vojske. Čeprav so pesmi primeroma zelo mlade, vendar se berejo kot popisi srednjeveških turnirjev, kajti plemstvo je bilo v vsem skrajno konservativno in se je držalo z vso trdovratnostjo starih tradicionalnih običajev.

Junak pesmi je Mustaj-beg, ki je mohamedanec to, kar Srbom Kraljević Marko. Da se krščanskim junakom slabo godi, je umevno. Toda tudi turški junak mora marsikatero preslišati, kajti pevci se natanko drže tradicije ter se ne laskajo nobenemu begu. Včasih se zaradi tega tudi spopadejo s svojim gospodarjem, ki ni zadovoljen, da dobiva junak v pesmi slabe priimke.

Iz pesmi se dobro spoznajo kulturne razmere in nazi-
ranje ljudstva. Živobojne slavnosti s kolom, turnirji, po-
hodi, vse to je dalo dovolj impulza, da se je mogla razviti
poetična moč.

Na vsak način pa je vprašanje o
življenju epske narodne pesmi dovolj za-
nimivo, zlasti za Jugoslovana, kajti v tem
oziru se je še malo storilo. J. T.

○●○

Dr. Hristo P. Stoilov. V Plovdivu je umrl mlad bolgarski učenjak, dr. H. P. Stoilov, o katerem veljajo besede srbskega pesnika Branka Radičevića:

„Mnogo hteo, mnogo započeo,
čas umrli njega je pomeo!“

Porodil se je dne 15. avgusta l. 1880., študiral je na sofijski gimnaziji in filozofijo na sofijski univerzi. Ko je dovršil vseučiliške študije v Sofiji, se je podal s pomočjo ministrske podpore študirat na Dunaj, kjer je bil učenec prof. Jagića in je posebno proučeval slovansko filologijo in folkloristiko. Vrnivši se z Dunaja, je pričakoval, da dobi profesorsko službo na sofijski univerzi, kakor se mu je obljubilo, toda pričakovalo ga je dvojno razočaranje. Ni dobil službe na vseučilišču v Sofiji, temveč na gimnaziji v Plovdivu, kjer je bil imenovan za profesorja nemškega jezika namesto bolgarskega. Ta okolnost je bila brzkone tudi povod njegovega hiranja in prezgodnje smrti. Literarno je deloval

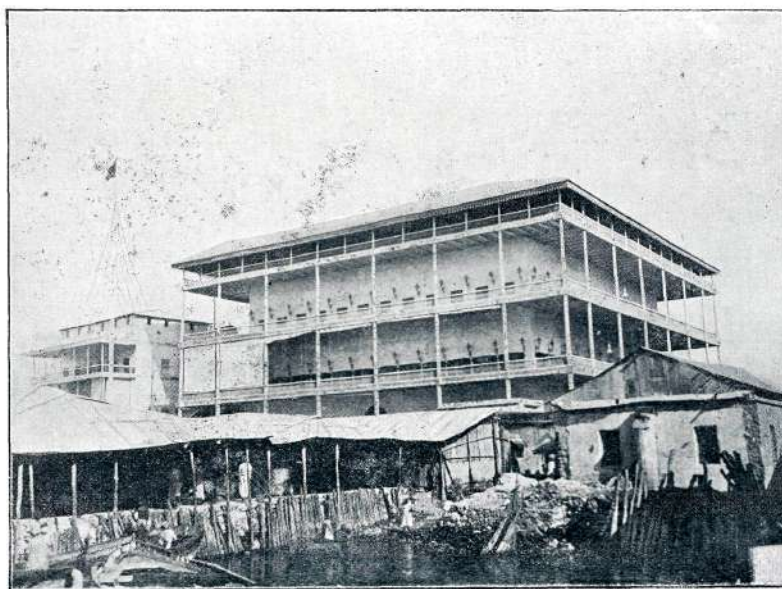
samo tri leta, in v teh treh letih je spisal precej spisov, ki pričajo o njegovi veliki nadarjenosti. Prvi spis Stoilova „Po vpraša za Věda Slovena“ je bil objavljen v listu „Učilišten Pregled“. Izmed njegovih spisov še imenujemo: „Konstantin Jireček“, „Dejnostta na Venelina po bolgarskiju folklor“, „Gorno-džumajski govor“ i. dr. Najnovejši spis je Stoilov izdal pod naslovom: „Vrhu bolgarskite i slavjanski gatanki“.

Jakim Grujev. Meseca septembra so vsa bolgarska narodna in literarna društva slovesno obhajala sedemdesetletnico bolgarskega učitelja, pisatelja in rodoljuba Jakima Grujeva, katerega ime je tesno združeno s slavno dobo bolgarskega narodnega preporoda. Grujev je namreč eden izmed tistih še živečih bolgarskih rodoljubov, ki so se borili zoper grcizem in za cerkveno neodvisnost. Grujev se je porodil l. 1828. v Koprivštini in je bil najprej učitelj v Koprivštini in potem v Plovdivu. Učiteljsko službo je opravljal do l. 1868., ko je postal pomočnik pri plovdivskem turškem uradu. Ob času bolgarske vstaje je bil vjet in interniran v Carigradu. Po osvoboditvi je bil ravnatelj (minister) narodne prosvete v južni Bolgariji in pozneje je bil ravnatelj deklishe gimnazije v Plovdivu. Grujev je spisal mnogo izvirnih del in je tudi veliko prevajal iz turškega, grškega, ruskega in francoskega jezika. Od njegovih spisov imenujemo: „Osnova za bolgarska gramatika“, „Kratka logika“, „Sveštena istorija“, „Kozmografija“, „Osmanska gramatika“ i. dr. Za zgodovino bolgarskega preporoda imajo veliko vrednost Grujevi „Spomeni“.

○●○

Fr. Št.

Slovaška grobova. Kakor je menda znano, pripadajo Slovaki k dvema veroizpovedanjema: katoliškemu in protestantskemu. V zadnjem času sta Slovacom umrla odlična rodoljuba in pisatelja protestantskega veroizpovedanja, in to: Jan Alexander Fábry, župnik, in Karol Hrdlička, župnik v pokoju. — Jan Al. Fábry je umrl 14. oktobra po

SULTANOVA PALAČA V ZANZIBARU PRED L. 1896.

dolgi želodčni bolezni. Na njegovem grobu je nameraval govoriti dr. Vladimir Fajnor, a mu ni bilo dovoljeno, dasiravno je dr. Fajnor zatrjeval, da vsled njegovega govora ne